

Ρέθυμνο, 28-3-2016

Θέση του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης για τον ενιαίο χαρακτήρα της Προσχολικής Εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης βρεφονηπιοκόμων και νηπιαγωγών

Η παροχή υπηρεσιών φροντίδας, αγωγής και εκπαίδευσης σε παιδιά προσχολικής ηλικίας από τη γέννηση έως τα 6 έτη της ζωής τους είναι ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας για τη συνολική ανάπτυξη των παιδιών, την αντιμετώπιση κοινωνικών-εκπαιδευτικών ανισοτήτων, τη σχολική πορεία των παιδιών, την ένταξη παιδιών από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα, την έγκαιρη ανίχνευση και αντιμετώπιση μαθησιακών και αναπτυξιακών δυσχερειών. Για τον λόγο αυτόν είναι αναγκαία η παροχή ποιοτικών υπηρεσιών προς τα παιδιά αυτής της ηλικίας. Κατά κύριο λόγο οι υπηρεσίες αυτές προς τα παιδιά προσχολικής ηλικίας παρέχονται μέσα από ποικίλες δομές, πολιτικές και φορείς με κυρίαρχο στοιχείο τη διάκριση μεταξύ των υπηρεσιών φροντίδας και αγωγής (μέριμνας) αφενός, οι οποίες παρέχονται σε παιδιά μικρότερης ηλικίας (π.χ. 0-3 ετών), και εκπαίδευσης αφετέρου, η οποία παρέχεται σε παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας (π.χ. 3-6 ετών) σε θεσμούς ενταγμένους στο εκπαιδευτικό σύστημα και σε αρκετές χώρες με υποχρεωτική φοίτηση. Όμως, υπάρχουν και κράτη που αντιμετωπίζουν ενιαία την προσχολική φροντίδα και εκπαίδευση.

Η φροντίδα και η εκπαίδευση παιδιών ηλικίας 0-6 ετών στις περισσότερες χώρες του κόσμου και, ιδιαίτερα, της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαχωρίζονται ως προς:

- α) τον τύπο του φορέα στον οποίον υπάγονται (υπουργεία κοινωνικής πρόνοιας ή εκπαίδευσης),
- β) την ταυτότητα των ιδρυμάτων (κοινωνικού ή εκπαιδευτικού χαρακτήρα δομές),
- γ) το επίπεδο σπουδών των επαγγελματιών φροντίδας (μεταλυκειακό ή ανώτερο κατ' αναλογία με τα αντίστοιχα ελληνικά) και των επαγγελματιών εκπαίδευσης (πανεπιστημιακό),
- δ) τις αποδοχές των διαφορετικών κλάδων επαγγελματιών,
- ε) τη διαφορετική επαγγελματική ανάπτυξη και υποστήριξη των διαφορετικών κλάδων επαγγελματιών.

Οι χώρες που έχουν ενοποιήσει τις υπηρεσίες φροντίδας και εκπαίδευσης στην προσχολική ηλικία στην πλειονότητά τους: α) δεν έχουν θεσπίσει ως υποχρεωτική την προσχολική εκπαίδευση, β) διαθέτουν προγράμματα σπουδών προσχολικής εκπαίδευσης περισσότερο κοινωνικού και όχι ακαδημαϊκού χαρακτήρα.

Επίσης, σε αρκετές από τις χώρες αυτές οι υπηρεσίες φροντίδας και εκπαίδευσης παιδιών προσχολικής ηλικίας υπάγονται στον έλεγχο υπουργείων κοινωνικού χαρακτήρα και όχι υπουργείων παιδείας, και σε κάποιες χώρες οι δαπάνες για την εκπαίδευση των παιδιών ηλικίας άνω των 3 ετών δεν καλύπτονται πλήρως από το κράτος, αλλά προϋποθέτουν και την οικονομική συνδρομή των γονέων.

Η ηλικία 0-3 ετών είναι ηλικία κυρίως και πρωτίστως φροντίδας και αγωγής, και όχι ηλικία συστηματικής εκπαίδευσης (σκοπίμων, μεθοδευμένων επιδράσεων προς τα παιδιά με στόχο την ολόπλευρη ανάπτυξή τους), όπως είναι η ηλικία μετά τα 3 έτη. Πρόκειται για διαφορετικά αντικείμενα ενασχόλησης με παιδιά τουλάχιστον δύο διαφορετικών ηλικιών (0-3 και 3-6 ετών), τα οποία εντάσσονται σε δύο διαφορετικά ιδρύματα ως προς το αντικείμενο προσφοράς, την οργάνωση, τις απαιτήσεις, τους στόχους

και το προσωπικό: στους βρεφικούς-παιδικούς σταθμούς και στα νηπιαγωγεία. Το διακριτό (split) αυτό σύστημα προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης με βάση την ηλικία, όπως ισχύει στην Ελλάδα, είναι και το πλέον διαδεδομένο στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αντίθετα, το ενιαίο (unitary) σύστημα εφαρμόζεται κυρίως στις Σκανδιναβικές χώρες, στις οποίες το συνολικό εκπαιδευτικό σύστημα και κοινωνικο-πολιτισμικό περιβάλλον είναι σαφώς διαφορετικό από το ελληνικό. Στην περίπτωση της Ελλάδας και υπό τις παρούσες συγκεκριμένες ιστορικο-πολιτισμικές και κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες, ο τυχόν συνδυασμός των δύο αυτών διαφορετικών αντικειμένων και δομών υπό έναν φορέα ή ίδρυμα και από ένα πρόσωπο θα οδηγήσει σε πλήρη κατάρρευση και των δύο υπηρεσιών, ιδιαίτερα της εκπαιδευτικής, αφού θα κληθούν να την προσφέρουν πρόσωπα που δεν είναι εκπαιδευτικοί, αλλά βρεφονηπιοκόμοι. Με βάση τα παραπάνω, στην Ελλάδα τα Τμήματα ΑΤΕΙ Προσχολικής Αγωγής παρέχουν επαγγελματικές σπουδές προσανατολισμένες στην αγωγή και τη φροντίδα (όπως αναφέρεται και στις ιστοσελίδες τους), ενώ τα πανεπιστημιακά Παιδαγωγικά Τμήματα Προσχολικής Εκπαίδευσης παρέχουν σπουδές προσανατολισμένες στην εκπαίδευση παιδιών προσχολικής ηλικίας. Τα προγράμματα σπουδών των Τμημάτων ΑΤΕΙ Προσχολικής Αγωγής διαφοροποιούνται κατά πολύ των προγραμμάτων σπουδών των πανεπιστημιακών Παιδαγωγικών Τμημάτων Προσχολικής Εκπαίδευσης τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά, καθώς οι παραπλήσιοι τίτλοι μαθημάτων δεν αποτελούν εγγύηση για την ποιότητα διδασκαλίας. Τα μαθήματα αυτά στα ΑΤΕΙ διδάσκονται από ένα ελάχιστο αριθμητικό μόνιμο διδακτικό προσωπικό και από έκτακτο προσωπικό ή από προσωπικό καθηγητών εφαρμογών, το οποίο δεν απαιτείται να παράγει ερευνητικό έργο παράλληλα με το διδακτικό. Επομένως, τα ΑΤΕΙ Προσχολικής Αγωγής και τα πανεπιστημιακά Παιδαγωγικά Τμήματα Προσχολικής Εκπαίδευσης διαφέρουν στο επιστημονικό και ερευνητικό τους αντικείμενο, στο πρόγραμμα σπουδών και, φυσικά, στην ακαδημαϊκή τους ταυτότητα. Έτσι, γίνεται αντιληπτό ότι η συνένωση των σπουδών επαγγελματιών του χώρου της φροντίδας και πρόνοιας με επαγγελματίες της εκπαίδευσης θα οδηγήσει σε μια σειρά από προβλήματα:

α) Στην περίπτωση διαμόρφωσης διαφορετικών κατευθύνσεων σπουδών (βρεφονηπιοκόμων και νηπιαγωγών) μέσα στο ίδιο Παιδαγωγικό Τμήμα θα οδηγήσει σε διάσπαση του ενιαίου πτυχίου που χορηγεί το Τμήμα, με αποτέλεσμα τη διαμόρφωση δύο ξεχωριστών, από ένα σημείο και μετά, προγραμμάτων σπουδών.

β) Στην περίπτωση διαμόρφωσης ενός ενιαίου προγράμματος σπουδών θα οδηγήσει σε αναμόρφωση του ισχύοντος προγράμματος με πολλά νέα αντικείμενα από χώρους άσχετους με την εκπαίδευση, και στην απώλεια της διακριτής επιστημονικής ταυτότητας των Παιδαγωγικών Τμημάτων.

Όλα αυτά, και με δεδομένες τις κυρίαρχες κοινωνικές απόψεις για το κύρος και την προσφορά των ιδρυμάτων, των επαγγελματιών που ασχολούνται με το παιδί προσχολικής ηλικίας, αλλά και των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων στα οποία σπουδάζουν, θα καταρρακώσουν το κοινωνικό κύρος της Προσχολικής Εκπαίδευσης, των εκπαιδευτικών-νηπιαγωγών, των Παιδαγωγικών Τμημάτων Προσχολικής Εκπαίδευσης και του διδακτικού τους προσωπικού, σε μία χρονική περίοδο κατά την οποία προβλέπεται νέα πτώση των βάσεων εισαγωγής στα Παιδαγωγικά Τμήματα.

Σημαντικό ζήτημα θα προκύψει σχετικά με τα επαγγελματικά δικαιώματα των πτυχιούχων, καθώς οι πτυχιούχοι/ες βρεφονηπιοκόμοι θα διεκδικήσουν μέσω προγραμμάτων «εξομοίωσης» τα ίδια επαγγελματικά δικαιώματα, δηλαδή να διορίζονται ως εκπαιδευτικοί-νηπιαγωγοί στα νηπιαγωγεία. Κάτι τέτοιο θα σημαίνει:

α) ματαίωση των κόπων, των σπουδών, των ελπίδων και των προϋποθέσεων των αποφοίτων νηπιαγωγών πανεπιστημιακών Παιδαγωγικών Τμημάτων,

β) αντιπαράθεση μεταξύ των νηπιαγωγών και γενικότερα των εκπαιδευτικών (Δ.Ο.Ε.) με τους/τις βρεφονηπιοκόμους αλλά και με το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων, γ) υποβάθμιση της προσχολικής εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο, αφού το εκεί εκπαιδευτικό έργο θα αναληφθεί από βρεφονηπιοκόμους που δεν έχουν τις γνώσεις να επιτελέσουν εκπαιδευτικό έργο με επιτυχία και αποτελεσματικότητα.

Τα προγράμματα εξομοίωσης, που θα παρουσιαστούν ως δέλεαρ μέσα σε μία δύσκολη οικονομικά περίοδο προς τους διδάσκοντες των πανεπιστημιακών Παιδαγωγικών Τμημάτων, δεν θα μπορέσουν να έχουν ουσιαστικά αποτελέσματα, διότι θα πρέπει να αλλάξουν εντελώς τον γνωσιακό και επαγγελματικό προσανατολισμό των βρεφονηπιοκόμων.

Καταλήγοντας, ο διορισμός βρεφονηπιοκόμων σε θέσεις νηπιαγωγών θα αποτελέσει ολέθριο σφάλμα εκπαιδευτικής πολιτικής, θα οδηγήσει σε κάθετη πτώση του επιπέδου της παρεχόμενης Προσχολικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα σε επίπεδα κάτω και από εκείνα της δεκαετίας του 1980, όταν ιδρύθηκαν τα πρώτα πανεπιστημιακά Παιδαγωγικά Τμήματα Νηπιαγωγών.

Επίσης, είναι ιδιαίτερα λυπηρό το γεγονός ότι όλη η πίεση περί ενοποίησης και ενιαιοποίησης της αγωγής, φροντίδας και εκπαίδευσης που παρέχεται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας στην Ελλάδα ξεκινά από συγκεκριμένη συνδικαλιστική επαγγελματική ομάδα βρεφονηπιοκόμων, η οποία εφαρμόζει την τακτική «ομάδων πίεσης». Πρόκειται για μία τακτική που καλό είναι να μην επηρεάζει τις κεντρικές πολιτικές αποφάσεις σε θέματα που χρειάζονται διεπιστημονική (παιδαγωγική, κοινωνική, οικονομική, νομική) προσέγγιση για να αντιμετωπιστούν και ως προς τα οποία μπορεί να προκληθεί αντίδραση άλλων αντίστοιχων ομάδων πίεσης.

Έντονος είναι ο προβληματισμός για το πώς αντιμετωπίζει το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων μία ενιαιοποίηση και ενοποίηση της προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης στα ζητήματα που αναφέρθηκαν παραπάνω. Συγκεκριμένα, τίθενται τα εξής ερωτήματα προς το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων:

α) Η προτεινόμενη ενοποίηση των δομών φροντίδας και αγωγής με τις δομές εκπαίδευσης (νηπιαγωγεία) θα οδηγήσει και τα νηπιαγωγεία υπό την επίβλεψη των δήμων, όπως συμβαίνει με τους δημοτικούς παιδικούς σταθμούς (Νόμος 2880/2001 και ρυθμίσεις από το Υπουργείο Εσωτερικών ΦΕΚ 497/2002), με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τα κριτήρια πρόσληψης και την αμοιβή του προσωπικού τους, αλλά και το παρεχόμενο εκπαιδευτικό έργο; Αν η ενοποίηση αυτή οδηγήσει στην ένταξη των βρεφικών και παιδικών σταθμών στο εκπαιδευτικό σύστημα, αυτό σημαίνει ότι το ΥΠΕΘ επεξεργάζεται αλλαγές στη δομή της Α/θμιας εκπαίδευσης; Είναι έτοιμο το ΥΠΕΘ να αναλάβει και άλλες ευθύνες τη στιγμή που δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες των ακατάλληλων χώρων στους οποίους στεγάζονται πολλά νηπιαγωγεία, τη στιγμή που δεν μπορεί να εξασφαλίζει έγκαιρα τις προσλήψεις αναγκαίου αριθμού νηπιαγωγών; Η ενοποίηση των παρεχόμενων υπηρεσιών στην προσχολική ηλικία θα αφορά μόνο το διοικητικό-οργανωτικό επίπεδο; Τα κρισιμότερα ζητήματα των κτηριακών υποδομών, των ενιαίων χώρων εκπαίδευσης και των προγραμμάτων σπουδών των παιδιών πώς αντιμετωπίζονται; Με τη διοικητική ενοποίηση των δομών αγωγής και φροντίδας (βρεφικοί και παιδικοί σταθμοί) με σχολικές δομές εκπαίδευσης (νηπιαγωγεία) το ΥΠΕΘ επιχειρεί να «υλοποιήσει» την κυβερνητική εξαγγελία για «δίχρονη υποχρεωτική προσχολική εκπαίδευση» (ουσιαστικά υποβαθμίζοντάς την) αντί να προσανατολιστεί προς την κατεύθυνση πρόσληψης νηπιαγωγών και ίδρυσης νέων νηπιαγωγείων;

β) Το ΥΠΕΘ προτίθεται να καταργήσει τα Τμήματα Προσχολικής Αγωγής των ΑΤΕΙ (όπως προγραμματιζόταν στο σχέδιο «Αθηνά» του 2013) μέσω της συγχώνευσής τους με τα Παιδαγωγικά Τμήματα Προσχολικής Εκπαίδευσης; Τι θα συμβεί με τα επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων; Θα υπάρξουν ανάλογες συγχωνεύσεις και άλλων

Τμημάτων ΑΤΕΙ με αντίστοιχα Τμήματα ΑΕΙ; Έχει αποφασίσει το Υπουργείο να αλλάξει τον χάρτη της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης;

Πολλά πρέπει να γίνουν τόσο στον χώρο της φροντίδας και αγωγής όσο και στον χώρο της εκπαίδευσης παιδιών προσχολικής ηλικίας, αλλά να γίνουν με τον σωστό τρόπο και με την κατάλληλη σειρά.

Για την *Προσχολική Εκπαίδευση* προτείνονται:

α) Ίδρυση νέων νηπιαγωγείων και πρόσληψη περισσότερων νηπιαγωγών, ώστε να μπορούν όλα τα παιδιά ηλικίας 4-5 ετών να φοιτούν σε νηπιαγωγεία.

β) Καθιέρωση της υποχρεωτικής δίχρονης Προσχολικής Εκπαίδευσης με την υποχρεωτική φοίτηση των παιδιών ηλικίας 4-6 ετών στο νηπιαγωγείο.

γ) Βελτίωση και αναβάθμιση των κτηριακών υποδομών και του εξοπλισμού των νηπιαγωγείων.

δ) Ολοκλήρωση, επικαιροποίηση, ανασχεδιασμός (όπου χρειάζεται) και εφαρμογή του Νέου Προγράμματος Σπουδών για το Νηπιαγωγείο.

ε) Επανάραξη των προγραμμάτων μετεκπαίδευσης των νηπιαγωγών.

στ) Σχεδιασμός και υλοποίηση επιμορφωτικών προγραμμάτων για νηπιαγωγούς.

Για τη *φροντίδα και αγωγή παιδιών προσχολικής ηλικίας* προτείνονται:

α) Επέκταση του δικτύου των δημοτικών παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών, ώστε να μπορούν να δεχθούν όλα τα παιδιά ηλικίας 2 μηνών έως την έναρξη της φοίτησής τους στην υποχρεωτική εκπαίδευση, δηλαδή έως την ηλικία των 4 ετών.

β) Κατάργηση της οικονομικής συμμετοχής των γονέων στα έξοδα των δημοτικών παιδικών σταθμών, που λειτουργεί ανασταλτικά για την εγγραφή των παιδιών σε αυτούς.

γ) Βελτίωση και αναβάθμιση των κτηριακών υποδομών και του εξοπλισμού των δημοτικών παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών.

δ) Σχεδιασμός, εκπόνηση και εφαρμογή προγράμματος δραστηριοτήτων απασχόλησης κατά ηλικιακό τμήμα για τους παιδικούς και βρεφονηπιακούς σταθμούς.

ε) Σχεδιασμός και υλοποίηση επιμορφωτικών προγραμμάτων για βρεφονηπιοκόμους και για τους άλλους εργαζόμενους των παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών.

στ) Σταδιακή μεταφορά της ευθύνης για τα κριτήρια πρόσληψης βρεφονηπιοκόμων, εκπόνησης και υλοποίησης των προγραμμάτων απασχόλησης των παιδιών στο Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων.

Με βάση όσα εκτίθενται στο κείμενο, στην παρούσα φάση η ενοποίηση των σπουδών βρεφονηπιοκόμων και νηπιαγωγών όχι μόνο δεν θα λύσει κανένα από τα προβλήματα και ζητήματα που επισημάνθηκαν, αλλά θα προσθέσει και άλλα. Άλλωστε, σε καμία χώρα του κόσμου, ακόμη και σε αυτές που επιχειρούν την ενοποίηση της φροντίδας και αγωγής με την εκπαίδευση στο πλαίσιο της προσχολικής ηλικίας, οι σπουδές των επαγγελματιών φροντίδας (βρεφονηπιοκόμων) δεν είναι πανεπιστημιακού επιπέδου. Κάτι τέτοιο θα αποτελούσε μία μάλλον ατεκμηρίωτη υπερβολή. Η διακριτή λειτουργία των Παιδαγωγικών Τμημάτων Προσχολικής Εκπαίδευσης των ΑΕΙ και των Τμημάτων Προσχολικής Αγωγής των ΑΤΕΙ θα πρέπει να συνεχιστεί με παράλληλη ενίσχυση των Τμημάτων με διδακτικό προσωπικό και τακτική χρηματοδότηση.